

ІСТОРІЯ

УДК 94(470)«1918»

О.С. Бабічева

Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

ВПЛИВ МІШЕЧНИЦЬКОГО РУХУ НА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ РОСІЇ ТА УКРАЇНИ В 1918 р.

У статті досліджується вплив мішечницького руху на суспільне життя Росії і України в 1918 р. Автор проаналізувала психологічний портрет мішечника та з'ясувала взаємозв'язки нелегальних постачальників з представниками державної влади.

Одним із головних напрямків історичної науки, котрий потребує повноцінного дослідження, є проблема нелегального постачання, так званого мішечництва. Недостатність солідних досліджень, котрі давали б комплексний аналіз історії мішечницького руху в Росії і Україні в період революції та громадянської війни, ускладнює пошук магістральних напрямків подальшого дослідження означеної теми.

Мета даної статті – дослідити вплив мішечницького руху на суспільне життя Росії і України у 1918 р., з'ясувати взаємозв'язки нелегальних постачальників з представниками державної влади.

В січні 1918 р. нелегальне постачання стало неймовірно швидкими темпами розповсюджуватися по території як Росії, так і України. Основними центрами мішечницького руху вважається: в Росії – Москва, Петроград, Калуга, Воронеж, Тула; в Україні – Катеринослав, Харків, Одеса, Херсон, Полтава. Справою життя більшості населення стало налагодження товарообміну між споживачами продукції і тими, хто займався її виробництвом. Першими на шлях нелегального постачання стали селяни, згодом до них приєдналися і узяли активну участь військові – солдати і матроси, а також робітники, зайняті на залізницях, пізніше до мішечників приєдналися представники духовенства й інтелігенції.

В перші місяці Лютневої революції продовольчій політиці Тимчасового уряду співчували майже усі верстви населення, однак уже в наступному році більшість росіян вбачали у хлібній монополії, яка проводилася, головну причину своїх страждань. В хлібних районах в цей період селяни раділи будь-якій звістці про перехід до вільної торгівлі. Справа в тому, що за таких умов у селянства з'явилась можливість на законних підставах продавати вирощений хліб за розумною ціною і уникати його псування [1, с. 452].

Відомим комуністичним діячам мішечницький рух в 1918 р. становив велику загрозу і уявлявся доволі небезпечним. Це було цілком правильно, оскільки народ не міг не підтримувати мішечництво, адже сам був його організатором і головним учасником цього процесу. Мішечництво стало значним явищем в соціально-політичному житті Росії і України, тож перед офіційними органами постало завдання визначення політики щодо цього питання.

Не дивлячись об'єктивно на ситуацію в державі, радянські керівники проголошували політичний диктат поверх невирішених економічних завдань. Саме вождь більшовиків В. Ленін виступив в ролі організатора заходів Радянської держави в продовольчій

сфері і боротьби зі спекулянтами-міщечниками [2, с. 296-297]. Голова Раднаркому вважав міщечників «головним внутрішнім ворогом», боротьба з яким повинна набувати загальний характер [2, с. 358-359].

Можна впевнено стверджувати, що нелегальне постачання стало одним з головних предметів ідеологічної боротьби – «прихильники більшовизму – його противники». Головні ідеологи держави в жодному разі не бажали погодитися з тим, що, по-перше, завдання наведення порядку адміністративним шляхом в умовах громадянської війни було не розв'язане; по-друге, міщечництво було не першопричиною, а наслідком зростання хаосу [3, с. 201-202].

Не тільки неприйняття, а й активна протидія з боку нелегальних постачальників хлібній монополії, а також і з боку інших громадян, прирікала політику радянської влади на провал. Разом з народним осудом продовольчої диктатури зростав і спротив їй. В 1918 р. продовольчу диктатуру рішуче стали відкидати і багато громадських організацій, таких як Продовольча нарада при Московській хлібній біржі, Московська спілка продовольчих службовців, Московська організація домових комітетів та інші. Незгоду з продовольчою монополією висловили лідери меншовицької партії Ф. Дан і М. Суханов. Гострій критиці в пресі продовольчу політику піддав меншовик П. Колокольников – член Всеросійської ради робітничої кооперації, за що його арештували [4, с. 18].

Як бачимо, найбільш близькими для міщечників були погляди меншовиків, які заперечували можливості збереження продовольчої диктатури в умовах розвалу держави. Однак міщечники не брали активну участь в політичному житті – не було часу, їх повністю охопила продовольча справа. Можливо, саме такі обставини сприяли виживанню влади більшовиків, адже мільйони потенційних її ворогів не брали участь в антибільшовицькій боротьбі [3, с. 148].

Разом з тим велику небезпеку для нової влади являла зміна позиції кооператорів, котрі в той час в Росії вважалися вельми авторитетними організаціями і підтримували політику Тимчасового уряду з продовольчого питання, а також сприяли впровадженню його рішень у життя. Радянська влада прискореними темпами сприяла одержавленню кооперативів. Представники Рад на місцях почали проголошувати споживчі і позичкові товариства своїми продовольчими відділами. Такі заяви, безперечно, внесли переполох в лави незалежних кооператорів і призвели до змін їхніх поглядів щодо хлібної монополії.

У Москві в лютому 1918 р. відбувся Всеросійський кооперативний з'їзд, на якому визнали здійснення монополії нереальним завданням, оскільки «розклад державного апарату робить неможливим проведення заходів, які потребують дуже великого і точно діючого адміністративного і господарчого апарату» [5, с. 1]. З'їзд виніс резолюцію, в якій запропонував новій радянській владі альтернативний, реалістичний спосіб виходу із продовольчого тупика, який склався, а саме: «Заготівля хліба повинна бути доручена державою об'єднаній організації продовольчих органів, кооперативних організацій, із залученням до неї приватно-торговельного апарату... Закупівля може здійснюватися за вільними цінами» [6, с. 9]. Безумовно, мова не йде про швидкий перехід кооперативів з «монополістичних» позицій на ринкові відносини. В недалекому минулому, восени 1917 р., кооператори підтримували продовольчу політику Тимчасового уряду, котра змінювалася у бік лібералізації: вирішувалась проблема «пом'якшення» хлібних цін з урахуванням регіональних умов, розподіл продуктів передавався міським і земським самоврядуванням [7, с. 12].

Можливо, прийняття пропозицій кооператорів в цей час могло б привести до зняття економічних суперечностей і стабілізації ситуації в державі. У всякому разі, зростання кооперативної приватної підприємницької діяльності стало б альтернативою

міщечницькому руху. Однак більшовики, що недавно прийшли до влади, відмовилися від подібних заходів; вони із самого початку стали відкидати все «нерадянське». В таких умовах кооператори почали займати ворожі позиції відносно нової влади.

В 1918 р. нелегальне постачання набуває масового характеру, воно розповсюджується на всі соціальні, професійні, вікові та статеві групи, його значення підвищується, оскільки саме воно дозволяє вижити суспільству в складних умовах. Життєві труднощі, пов'язані з продовольством, стирали будь-які соціальні грані: за свідомством сучасників тих подій, всіх рівною мірою долав голод та холод: «Погано з хлібом, однак добре з голодом», – жартували вони [8, с. 578]. В більшості випадків міщечництво стало єдиною можливістю «матеріального» виживання народу.

Цікаво, що в означений період у населення почала змінюватися психологія. Багато простих людей, зайнятих міщечництвом, отримали можливість самовираження і самореалізації, у них підвищувалась самооцінка, вони відчували себе творцями, рятувальниками власних родин, а не сліпими виконавцями чужої волі. За таких обставин дрібне міщечництво набувало організаційних форм, поступово воно перетворювалось у форму самоорганізації населення для врятування від голоду.

Дослідник О. Давидов справедливо вважає, що міщечницький рух в жодному різі не слід ідеалізувати, адже його представники діяли за тими самими законами, за якими розвивалося в ті часи суспільство. На початку 1918 р. у Воронежі велика група озброєних міщечників-спекулянтів захопила цілий ешелон, завантажила в нього 30 тисяч пудів хліба і вирушила в Москву. Навесні цього ж року в Полтавській губернії міщечники, погрожуючи гранатами, відтіснили пасажирів, які мали право на проїзд в поїздах, захоплювали вагони, набивали їх своїми мішками. Потім зціпляли вагони з потягом, який відходив, і вирушали в дорогу [3, с. 155-156].

Масштаби міщечницького руху в 1918 р. окреслювали радянські харчовики-практики, котрі частіше за інших стикалися з міщечниками і були одностайні у визнанні крупних розмірів цього руху і його найважливішої господарської ролі. Більшовицькі політичні лідери мали інформацію про наростаючу хвилю міщечництва, однак вони всіляко відмовлялись визнати переважну роль нелегального постачання у продовольчому забезпеченні народу.

В 1918 р. виробники сільської продукції, посилаючись на блискавичну девальвацію грошових коштів, з великим небажанням погоджувались продавати свої товари державі за твердими цінами. Селяни, які мешкали у родючих регіонах Росії та Південно-Східному регіоні України, відкрито почали ігнорувати державні програми. В цей період провідну економічну роль у взаємодії міста і села, промисловості і сільського господарства почали відігравати міщечники.

Варто сказати, що хлібна монополія сприяла широкому розповсюдженню хабарництва. Різниця між ринковими і фіксованими цінами на продуктові вироби була настільки велика, що продавцям вигідно було віддавати частину свого зиску робітникам контролюючих організацій. Хабарництво мало різні форми – грошового подарунку, презентів у вигляді пляшок з самогоном. Нелегальні постачальники за хабарі отримували дозволи та мандати, які надавали право проїзду в хлібні губернії, а також поборювали будь-які труднощі. Цього не могли не помічати керівники радянської влади. Проте змінювати таку ситуацію вони не збиралися.

Треба наголосити, що в Росії озброєні селяни являли собою велику небезпеку для працівників ревізійних загонів, першочерговим завданням яких була заготівля хліба. Наприклад, із Тамбовської губернії ревізиторі повідомляли, що їх зустрічали «залпами і бомбами», будуючи охопи, місцеві жителі перетворювали свої поселення на не-

приступні фортеці, а в Орловській губернії в разі наближення продовольчих загонів селяни декількох сіл склали спільний план протидії їм і вступали у бій; хліб удавалося узяти з великими втратами [9, с. 11]. Врешті-решт, селяни почали вести активну боротьбу за право самим розпоряджатися продуктами своєї праці.

В періодичному друці описаний випадок, який стався на початку липня 1918 р.: «Реквізиційний загін у 150 людей прибув до одного із сіл недалеко від станції Покровське Курської залізниці. Загін був зустрінутий дуже радо селянами і розташувався на ночівлю по хатах. Вночі по сигналу смолоскипами селяни накинулись на сплячих червоноармійців, обеззброїли їх і вивели за село. Тут нашвидку організований суд постановив увесь загін розстріляти. Селяни викопали братську могилу, розстріляли усіх червоноармійців і поховали» [10, с. 3]. Такі випадки були не поодинокі, подібних фактів із історії 1918 р. можна навести безліч. Озброєні реквізиційні загоны сприяли розкладу взаємозв'язків міста і села. Сільські жителі замикалися у собі, і подолати їх стремління до повної натуралізації удавалося тільки міщечникам.

Як показала життєва практика, реквізиторам на селі у селян було доволі важко відібрати хліб. Тоді на перше місце висунувся новий метод хлібозаготівель, завдяки якому хліб стало можливим без особливого ризику і людських жертв відбирати у ходаків. Це підтвердили прості розрахунки: вилучення кожного пуда провізії у селян обходилось реквізиторам у 500 рублів, а у міщечників – значно дешевше.

Не існує точних даних, скільки хліба удалося реквізувати у міщечників. По-перше, дані обліку реквізованого продовольства були відсутні через безвідповідальне ставлення чиновників, а також пануючу в державних структурах і діловодстві анархію. По-друге, місцева влада, яка відповідала за недопущення міщечництва, часто старалася не доповідати про наявність реквізованого хліба, розраховуючи залишити продовольство для своїх потреб. Хоча, згідно з установленими правилами, всі реквізовані продукти повинні були передаватися у розпорядження губернських продовольчих комітетів. По-третє, здійснення реквізицій із самого початку не передбачало якогось обліку. Ешелони нелегальних постачальників віддавалися на розграбування бійцям загороджувальних підрозділів. По-четверте, існували легальні можливості приховати від обліку реквізовану продукцію. Із декрету Ради Народних Комісарів від 6 серпня 1918 р. виходило, що половина добутого продовольчими і загороджувальними загонами хліба повинна бути направлена організаціям, які їх створювали, тобто самим «реквізиторам», а друга половина – державі. Реквізители самі визначали такі «половини», на свій розсуд. Однак головною причиною фальсифікації обліку міщечницького хліба слід назвати матеріальну зацікавленість бійців і командирів реквізиційних загонів у наданні плутаних даних, знижених відомостей про масштаби вилучення продовольства. Червоноармійці користувались відсутністю контролю і відкрито привласнювали продукти.

Беручи до уваги вищевикладені причини, слід зазначити, що не варто у всіх бідах обвинувачувати агентів загороджувальних загонів, зображуючи їх злісними розкрадачами. Справа у тому, що працівники, які займалися реквізицією продовольства, розуміли, що більша частка продукції, вилученої у міщечників, завідомо приречена на загибель. Вони знали, що терміни обліку, перевантаження, сортування, розподілу, доставки і обліку продовольства доволі тривалі, що відсутній єдиний організаційний механізм. Тому, на їхній погляд, було доречно використовувати вилучену продукцію виключно у власних цілях.

Цікаво згадати, що відомий анархо-комуніст Н. Махно влітку 1918 р. їхав поїздом з Астрахані до Москви. Ось як він пригадує приїзд в столицю: «Показалася Москва, зі своїми численними церквами і фабрично-заводськими трубами. Публіка у вагоні завору-

шилася. Кожний, хто мав у себе чемодан, витирив його, тому що в ньому був у кого пуд, у кого півпуда борошна, яке від струсу вагону дало про себе знати: вискакувало дрібним пилом із сумок, крізь замкові щілини чемодана... Публіка не робітничка. Пропонує пронести із вагону, крізь цепи загороджувального загону через вихід із вокзалу свої речі. Багато хто береться, але більшість відмовляється, заявляючи: "Боюся, попаду у надзвичайну комісію з боротьби зі спекуляцією і контрреволюцією..." Пасажири з борошном у чемоданах відмикали свої чемодани перед агентами загороджувальних загонів, що стояли, арештовувалися і разом із борошном відправлялись у належні штаби» [11, с. 284-285].

Відомо, що за межами підконтрольної більшовикам території концентрувались значні запаси продовольства. За межами Радянської влади спостерігалась велика кількість продуктів на ринках і у магазинах. На наш погляд, доцільно розглянути ситуацію, що склалася в Україні у 1918 р., де наприкінці 1917 р. Генеральний Секретаріат Центральної Ради підтвердив необхідність продовольчої монополії, тим самим «послідовно повторивши всі помилки Тимчасового уряду» [12, с. 86]. Однак навесні 1918 р. уряд П. Скоропадського її скасував [13, с. 18].

У продовольчому відношенні Україна значно відрізнялась від Росії. У магазинах і на ринках Києва царювала величезна кількість продуктів: «...смажені поросята, гуси, качки, кури, сало, масло, цукор і різні солодощі... все це можна було придбати без карток і по порівняно тоді ще дешевим цінам». У Південно-Східній Україні «...вражала неймовірна дешевизна цін на харчові припаси і безліч їх на ринках. Катеринослав був завалений білими булками, молочними продуктами, ковбасами, фруктами і вважався у продовольчому відношенні найсприятливішим містом України» [6, с. 186].

Сприятлива обстановка в Центральному і Південно-Східному регіоні України сприяла активній діяльності міщечників. Нелегальні постачальники успішно долали труднощі, з якими їм доводилося стикатися у дорозі. Лідер кадетів П. Мілюков, який перебував восени 1918 р. в Україні, помічав, що із контрольованих німцями Катеринославської, Полтавської, Харківської, Таврійської губерній на північ тяглися міщечницькі обози, які супроводжувались озброєними людьми, а німецькі патрулі пропускали їх за деяку винагороду [14, с. 149].

Поступово економічне становище в Україні почало змінюватися: «...нормальна торговельно-промислова діяльність все більше поступалася своїм місцем нездоровій спекуляції, яка зводилась до бажання якомога скоріше зірвати усе, що тільки може дати сьогоднішня... спекуляція захоплювала все нові ширші галузі, ціни на всілякі харчі швидко і безперервно зростали, і це породжувало велике невдоволення у широких масах міського населення» [15, с. 223]. Незважаючи на зміни, багато мешканців Росії тікали від загрози голоду в Україну, «...і чимала частка таких утікачів простувала до Києва, де вони розраховували знайти і сите життя» [15, с. 223].

Ми цілком підтримуємо позицію петербурзького історика О. Давидова, який вважає, що не тільки в Україні не було труднощів з продовольством. Так, на територіях, контрольованих Добровольчою армією, також не існувало проблеми голоду, тому вони ставали мрією міщечників із голодних російських регіонів. Більш того, у нелегальних постачальників тут не існувало проблем із закупівлею і транспортуванням продукції. Достатньо згадати, що у 1918 р. були відсутні фронти з їхніми передовими позиціями, існували тільки анархічного толку опорні пункти – завіси.

Вождь світового пролетаріату В. Ленін, вивчаючи ситуацію із продовольчим достатком у нерадянських регіонах, на перше місце поставив наявність «багатої хлібом місцевості, і на друге – дозвіл вільної торгівлі, свободи відновлення капіталізму» [2, с. 211]. Проте саме другий чинник був визначальним. Керівники радянської влади дотримували

лись чіткої позиції, що в разі ліквідації нелегального постачання хліб потече в державні засіки. При цьому вони зовсім не враховували погляди селян, їхнє неприйняття політики хлібної монополії.

Справа в тому, що часто сільські мешканці, виявивши законслухняність і привізши до складів продовольчих комітетів вирощений ними хліб, ставали свідками його загибелі. Головною причиною псування можна назвати неналежні умови зберігання і неорганізованість вивозу продукції. Тоді селяни знайшли альтернативне рішення – хліб йшов на виготовлення самогону. Ситуацію, яка склалася, дослідив радянський історик С. Чорноморець: «Коли не було можливості продати хліб за спекулятивними цінами, озлоблене куркульство йшло на відкрите його знищення» [16, с. 71]. О. Ярославський у червні 1918 р. зазначав, що в хлібних пунктах на виготовлення самогону витрачені мільйони пудів зерна, і це за умови, що російське село не знало про самогон до 1915 р. [17, с. 2].

У важких воєнних умовах 1918 р. більшість сільського населення Росії було утягнута у виробництво і продаж самогону. Історик К. Литвак доречно вказує, що в умовах кустарного виробництва спиртних напоїв збільшились витрати хліба, картоплі, цукру. Така витрата продуктів загострила продовольчу проблему і сприяла настанню голоду [18, с. 76]. Проте виготовлення самогону виявилось досить вигідним і перспективним заняттям мешканців села. У той час лікєро-горілчані заводи не працювали, спиртні запаси були випиті, однак потреба людей в алкоголі значно зросла. На перший план вийшли наступні соціально-економічні чинники: 1) народ переживав серйозні потрясіння і потребував постійного відновлення нервової системи; 2) раціон харчування в той час складали здебільшого рибні продукти, до яких «...жагуче хотілося горілки» [18, с. 579].

Радянське керівництво ополчилося на міщечників і самогонників, відносячи і тих і інших до категорії «ворогів народу», контрреволюціонерів. Декрет ВЦВК від 9 травня 1918 р. приписував їх усіх нарівно піддавати революційному суду [2, с. 318]. В «Головних положеннях декрету про продовольчу диктатуру» знаходимо: «...власники хліба, які мають залишки хліба і не вивозять їх на станції і в місця збору і зсипу, оголошуються ворогами народу і піддаються ув'язненню за ґрати на термін не менше 10 років» [2, с. 316]. Однак робітники радянської влади на місцях додержувались більш реалістичних поглядів, а саме вони чітко поділяли небезпеку з боку міщечників і загрозу, яку становили самогонники. Першим вони в деяких випадках потурали, а других – переслідували, іноді доводячи справу до розстрілу.

У другій половині 1918 р. Наркомпрод виявився не спроможним консолідувати свої зусилля проти міщечників, незважаючи на те, що в травні – червні це було їх першочерговою метою. Звісно, відсутність єдиних дій в роботі різних державних структур, низька дисциплінованість радянських працівників та хабарництво зіграли на користь міщечникам.

На закінчення можна зробити висновки, що в Росії і Україні у 1918 р. міщечницький рух набув значних масштабів. Лідери радянської влади – В. Ленін, Й. Сталін, Ф. Дзержинський, С. Орджонікідзе, О. Цюрупа та інші – стали на позицію до його відкритої конфронтації. Збройні зіткнення міщечників з бійцями організованих загородзагонів у 1918 р. стали частими явищами. У цій боротьбі міщечники почали використовувати свої методи: в ряді випадків це були хабарі, а також різні хитрощі, наприклад, сундуки з подвійним дном, величезні кишені, завеликі штани-галіфе. Нелегальні постачальники намагалися всіляко зірвати роботу контролюючих. Тож спроба знищити міщечництво за допомогою ревізійних загонів виявилася провальною. З іншого боку, міщечники постійно несли збитки, йшли на великі жертви, ризикували своїм життям. Тому ціни на продукти, які міщечники постачали в хлібоспоживаючі райони, були занадто високими і не завжди доступними для місцевих жителів.

Зрештою, відкидаючи нелегальне постачання як соціальне явище, більшовики сприяли розростанню іншого соціального зла – алкоголізації населення, яке потягло за собою деградацію суспільства, котра, у першу чергу, торкнулася армії. Таким чином, слабкість державних структур стала головною передумовою розповсюдження і укорінення ще однієї вади в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волобуев П.В. Экономическая политика Временного правительства / Волобуев П.В. – М. : Наука, 1962. – 438 с.
2. Ленин В.И. Полное собрание сочинений / Ленин В.И. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1962. – Т. 36. – 741 с.
3. Давыдов А.Ю. Мешочники и диктатура в России. 1917 – 1921 гг. / Давыдов А.Ю. – СПб. : Алетей, 2007. – 396 с.
4. Вестник продовольственных служащих. – 1918. – № 10, 10 декабря.
5. Продовольственное дело / Изд. МГПК. – 1918. – № 3, 24 февраля.
6. Продовольственное дело / Изд. МГПК. – 1918. – № 4, 3 марта.
7. Продовольствие и снабжение. – 1917. – № 8, 1 ноября.
8. Осоргин М.А. Времена: Романы и автобиографическое повествование / Осоргин М.А. – Екатеринбург : Изд-во «Прогресс», 1992.
9. Продовольственное дело / Изд. МГПК. – 1918. – № 8, 31 марта.
10. Известия / Орган Брянского совета. – 1918. – 5 июля.
11. Махно Н.И. Азбука анархиста / Махно Н.И. – М. : Вагриус, 2005. – 572 с.
12. Дорошенко Д.И. Война и революция на Украине / Д.И. Дорошенко // Революция на Украине по мемуарам белых / под ред. Н.Н. Попова. – М.; Л. : Гос. изд-во, 1930. – С. 64-98.
13. Продовольственное дело / Изд. МГПК. – 1918. – № 37, 31 октября.
14. Дневник П.Н. Милюкова. 1918 – 1921 / сост. Н.И. Канищева; Институт общественной мысли; Фонд «Либеральная миссия»; Государственный архив Российской Федерации и др. – М. : РОССПЭН, 2004. – 848 с.
15. Мякотин В. Из недалекого прошлого / В. Мякотин // Революция на Украине по мемуарам белых / под ред. Н.Н. Попова. – М.; Л. : Гос. изд-во, 1930. – С. 222-238.
16. Черноморец С.А. Организация продовольственного снабжения в 1917 – 1920 гг.: государственно-правовые аспекты / Черноморец С.А. – Саратов : Изд-во Саратовского гос. ун-та, 1986. – 326 с.
17. Ярославский Е. «Еще о хлебе» / Е. Ярославский // Знамя революции. – 1918. – 7 июня.
18. Литвак К.Б. Самогонварение и потребление алкоголя в российской деревне в 1920-х гг. / К.Б. Литвак // Отечественная история. – 1992. – № 4.
19. Игрнев Г. Екатеринославские воспоминания / Г. Игрнев // Революция на Украине по мемуарам белых / под ред. Н.Н. Попова. – М.; Л. : Гос. изд-во, 1930. – С. 186-195.

Е.С. Бабичева

Влияние мешочнического движения на общественно-политическую жизнь в России и Украине в 1918 г.
В статье исследуется влияние мешочнического движения на общественную жизнь России и Украины в 1918 г. Автор проанализировала психологический портрет мешочника, определила взаимоотношения нелегальных снабженцев с представителями государственной власти.

E.S. Babicheva

Influence of the Sackers' (Meshochnik) Movement to the Social and Political Life in Russia and Ukraine in 1918

In the article influence of the sackers' (meshochnik) movement to public life in Russia and Ukraine in 1918 is investigated. The author has considered a psychological portrait of a sacker (meshochik), and also has found out the connection between illegal suppliers and representatives of the government.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2010.